

"ותן חלקנו בתורתך"

מחבר: הרב יעקב גורן, ראש ישיבת תורת אמת, בני ברק
עורך: הרב יעקב גורן, ראש ישיבת תורת אמת, בני ברק

1
בפרק כיצד מעבירין (עירובין נ"ד ע"א) אמר ר' יהושע בן לוי המהלך בדרך ואין לו ליה יעסוק בתורה שנאמר כי לית זון חש בראשי: יעסוק בתורה שנאמר זון הם לראשך חש בגרונו יעסוק בתורה שנאמר וענקים לגרונותיך חש בבני מעיים יעסוק בתורה שנאמר רפאות תהי לשרך חש בעצמותיו יעסוק בתורה שנאמר ושקוי לעצמותיך חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו מרפא אמר רב יהודא בריה דר' חייא בא רואה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם אדם נותן לחבירו סם יפה לזה וקשה לזה והקדוש ברוך הוא נותן תורה לישראל סם חיים לכל גופו שנאמר ולכל בשרו מרפא עד כאן.

2
בו שנוי אל סדר שלו... כי אל סדר התורה נמשך הכל כמו שאמרנו ומה שאמר הראש בבני עצמה לפני שהראש שם השכל והוא קרוב אל התורה עבוד חשיבת הראש. הוא ראשון וקודם לקבל רפואה על ידי התורה ולפיכך אמר בראשון חש בראשו יעסוק בתורה.
אבל התורה היא רפואה כללית, כי אין בתורה איכות רק כי היא שכל אלהי עליון, ובשביל כך התורה היא סם חיים ורפואה אל הכל, וכמו שהתורה היא רפואה לאדם מן חוליו, כך התורה היא רפואה לאדם מכל שאר חסרונות, כאשר האדם היה מקבל שנוי, התורה מחזרת אותו אל הסדר אשר הוא חסרון לאדם, כי בתורה נברא העולם ובה סדר השם יתברך הכל כסדרו הראוי לו כמו שהתבאר, לכך על ידי התורה הוא חוזר אל סדר הראוי, ומפני שבתורה נברא העולם, לכך כאשר יש חסרון בבריאה ישולם על ידי התורה שהיא רפואה כל הגוף, ויש לפיכך בהאמר הזה ר"ל, כמו שהתורה מחזרת חולי הגוף אל הסדר כמו שהתבאר, כך התורה מחזרת אנשי חולי הנפש אל הסדר, אף אם יש בהם חולי הנפש התורה היא מחזרת הכל אל סדרו, וחולי הנפש כאשר האדם יש לו חסרון בשכלו ובמחשבתו, והחטא במחשבה הוא בכמה דברים, ועוד יש חולי הנפש בכח הדברים שהוא למטה מן השכלי כאשר ידוע, ועוד יש חולי הנפש בכחות הגוף של אדם שמהם התאוה והקנאה וכל הדברים אשר מהם החטא ועוד יש חולי הנפש במעשה דהיינו פעולת החטא בעצמו.

3
וכנגד זה אמר חש בראשו יעסוק בתורה, כי בראש המחשבה והתורה היא רפואה חולי הנפש הזה, ואמר חש בגרונו יעסוק בתורה, נגד הדבור שהוא בגרון וגם התורה רפואה לחולי הזה, ואמר עוד חש בבני מעיו יעסוק בתורה שני רפאות תהי לשרך, פירוש בני מעיו שבהם לב וכבד אשר הם כחות התאוה והקנאה וגם כן התורה רפואה לחולי הנפש הזה, ואחר כך אמר חש בעצמותיו יעסוק בתורה, העצמות הם כלים שעל ידיהם המעשה, כי הבשר בלבד אין פועל המעשה, אבל המעשה אשר יעשה על ידי העצמות שהם קשיים וזקוקים על ידם המעשה, והתורה גם כן רפואה לחולי הנפש הזה, כי כאשר יוצא האדם מן הסדר בשנוי אשר יש לו במחשבותיו מחשבת עבודה זרה או קנאה בלב אשר בו הקנאה, והתאוה מן הכבוד וכמו שידוע, וגם דבר זה התורה מחזרת אותו אל הסדר, ואחר כך אמר, כמו שהתורה רפואה אל חולי הנפש להחזיר חולי הנפש אל הסדר, כך התורה היא רפואה לגוף, ולכן אמר חש בכל גופו יעסוק בתורה, ולכן לא כלל האברים המיוחדים דהיינו הראש והגרון ובני מעיים והעצמות, במה שאמר חש בכל גופו, רק כי אלו אברים חולי הנפש תלוי בהם, ואחר כך זכר חש בכל גופו כנגד הגוף, שהתורה היא רפואת הנפש והגוף, וכל זה מפני כי היא סדר ושמירת הכל.

כי התורה סדר שמירת העולם כמו שהתבאר, ולכן כאשר התחבר אל התורה הרי יש לו ליה והבור אל סדר העולם, ושמירת הפדר מציל מן הפגעים אשר לא ישלטו, כי אין הפגעים שולטים רק כאשר פורש מן העולם כמו שאמרנו כי לכך כל הדרכים בחזקת סכנה, אבל כאשר הוא מתחבר אל התורה יש לו ליה אל סדר העולם ובשביל זה אינו יוצא מן ישוב העולם. אם יש לאדם חולה בגופו שכל אשר הוא חולה יוצא מן הסדר, יעסוק בתורה שהיא סדר העולם, ואז האדם אשר היה מקבל חולי שהוא שנוי יחזור אל הסדר שהוא בריאותו, ואמר עוד חש בראשו וכי, כי כאשר יבא שנוי לגוף כמו כל הדברים שהם שנויים בגוף, על ידי התורה שהיא סדר העולם מחזרת את הגוף שהיה

למה צריך ללמוד גמרא?

למה צריך ללמוד גמרא?

10. חינוכי התורה

4
יתכן אדם בעל-ידיעות רבות ורחבות, אבל עדיין לא ברור ומוחלט שיש לידיעות אלו שייכות לאמיתיות נפש. באורות התורה מכורז באיכות שלמידת תורה אינו איסוף ידיעות יבשות אלא עיסוק בתורת חיים. לימוד של קודש אינו אגירת ידיעות אלא לימוד של חינוכי. יש אנשים האומרים בלול: "זה לימוד ברגש". לא, חינוכי אינה רגש. רגש אינו אלא חלק קטן מן החיים. החינוכי כוללת את כל האדם החי. היא שלמותו יצדיק באמונתו יחיה, וזה הרבה יותר מרגש והרבה יותר משכל. שכל ורגש הם שני צדדים של האדם החי, אך הם לא הכל. הבריאות השלמה של אדם חי מופיעה כאשר כל כוחות החיים שלו — הרגש, השכל, המרץ והרוצן — מכונים ל'אלוהים חיים'. כך צריך גם הלימוד להיות. בברכות התורה אנו אומרים: "חיי עולם נטע בתוכנו" — "היא תורה שבעל פה". מה מובנו של הביטוי: "חיי עולם נטע בתוכנו"? צריך להתחנך באמת המוחלטות הזאת. אין נטיעתם של "חיי עולם" מתחילה בכל אחד מישראל באופן אגניבידואלי, אלא בכלל-ישראל בכל דורותיו. כמובן, כל אחד מישראל הוא חלק של כלל-ישראל, ולכן שייך לחיי עולם הנטועים בתוכנו. זרם גילוי אלוהים חיים, שמופיע בנימינה הווייה של דורות ישראל, הוא תורה שבעל-פה, הוא תורה שבכתב, כותב כל נשמתו וכל עצמותו, ובה מתגלה נצח ישראל לכל הדורות.

5
יתר עם זה, קיים עניין של קניין תורה לכלל-ישראל. לימוד תורה הוא מצווה דאורייתא, מצוות המצוות, שבלעדה אין תורה כלל. לימוד תורה שייך לעם-ישראל בכללו, לכן יש צורך בסדר סיסטמטי של קניין תורה.
12. קבוצה ראשונה: שלילת עמי-הארצות
מתוך כך מגיעים לקבוצה הראשונה בתוך הבניין השלם, אשר על ידה התורה נקנית, ועניינה: שלילת עמי-הארצות בכלל-ישראל. היא כללת ארבעה-חמישה עניינים: תלמוד, שמיעת האוהן, עריכת הלב, בינת הלב ושכלות הלב. מן המקור האידיאלי של עסק בתורה לשמה נמשך סידור סיסטמטי והגייוני של קניין תורה. השכלול הלימודי אינו מתחיל בישיבה דווקא, אלא בלימוד הפשוט של כל אדם ואדם מישראל, המקיים מצוות תלמוד תורה. אחר-כך מתחילת להופיע בהדרגה מדרגות עליונות יותר.
13. [א] תלמוד
הדבר הראשון מהדברים השייכים לכל אדם מישראל הוא "תלמוד", והוא ההכנה הראשונה לישיבה. כרוך שהכוונה היא לישיבה אמיתית בה למודים תלמוד, ולא ישיבה שהיא אוניברסיטה. "תלמוד" הוא שם כללי הניתן לכל הקבוצה הרוחנית של 'ארבעה-חמישה דברים', השייכים לכל אדם. זהו תלמוד במובן הכללי ביותר, כמו בביטוי שהבאנו מהלכות תלמוד תורה לרמב"ם. עניינו פשוט: יש ללמוד, להרבות לימוד, שינון וזוהר. זאת עצם המלאכה: "לעסוק בדברי תורה". קח גמרא ולמד.

באחד מן הספרים האלה מופיעה הגדרה של היהודי: 'יהודי התלמודי'. שהוא מין מפלצתי, שיש לעקר מן העולם. נכון, היהודי האמיתי הוא היהודי התלמודי, הוא היהודי של חינוכי נשמת ישראל האמיתית. חובת הלימוד והתלמוד מטלת על כל אדם מישראל, ולא יתכן שיהיה ריקן ממנה. לכאורה פשוט, אבל באמת, לא כל-כך פשוט. איך ללמוד? ראשית כל, בעריכת שפתיים.

32. אשרי המרבה בלימוד גמרא
אם כך, כשאתה לומד גמרא, הלכה או אגדה, כשאתה שוקד בתורה ומתדבק בטגית הגמרא, כשאתה מתעמק בשכלך, כפי מדת התפתחותך האינטלקטואלית השכלית והמוסרית, כשאתה זוכה להשתכלל יותר ויותר בהבנתך — אתה נפגש עם דבר ד', שגומש בתורה שבעל-פה. זה המובן של לימוד גמרא. רק אנשים יחידים גאוני-גאונים מספיקים להקפיד בשלמות את כל הש"ס, את כל התורה שבעל-פה, את כל המרחב הגדול של התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי, ביודי הסגיוות בשכל והכנה, יחד עם לימוד ראשונים המצטרפים אליהן. אין זו מידת כל אחד ואחד. אבל אם אינך מסוגל להקפיד את הכל, והינך תופס באיזו מידה חלק מסוים, ומצליח לברר אותו באיחיות, ברעה ובשכל — ככל שאתה זוכה להתמלא ולהפתם בידיהם השכליים המוסריים האלה — יותר ויותר אתה משלים את אישיותך המוסרית והרוחנית היהודית. לימוד גמרא אינו רק על מנת להיות רב, אלא כדי להיות יהודי בריא. ככל שאתה מתקשר לתלמוד, יותר יש לך אזיחה בחיי עולם אשר נטע בתוכנו. במידה שאתה מצליח לתפוס, לקנות ולהכניס לתוכך במובן שכלי הכרתי הבנתי את דברי התלמוד, כך אישיותך הפנימית היהודית משתלמת. הגמרא היא "חינוך ואורח ימינו". אשרי מי מצליח להרבות בלימוד גמרא, לחטוף כמה שאפשר שנים של בריאות, שנים של תופש וחיות, שנים של שלמות כוחות המחשבה והלב. אשרי מי שזוכה לשנים של קניין תורה על-ידי שיעורים ולימוד עם חברים. אשרי מי שמקיים: "אמת קנה" וכו', בתוך הישיבה, מתגדל יותר ויותר, ומתוך כך יתנו לישיבה יותר את הריבים בכל מלאך רוח הארץ.

פתיחת הרכה
למה צריך ללמוד גמרא?

אמר ר' אבון הלוי *כל הרוקח את השעה שעה דוקתה וכל גדרה כפי השעה שעה גדרת מפני כדרכת ורב יוסף *דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא לזו שעתא *שלחו ליה ר' יוסף ור' יוסף הרים אוה מרס קודם שלחו ליה סיני קודם *שהכל צריכין למרי רבאי אף על פי כן לא קבל עליו ר' יוסף דאבאי ליה כדאי מלכת הרחין שנין מלך רבה עשרין ורחין שנין מלך רב יוסף רחין שנין ופלטא כל הניך שני דבולך רבה אפילו אובנא לביתיה לא קרא :

ר"כ ל"ו, ס"ו, י"ד

אצטריכא דהו שעתא להיות אחד מהס ראש ישיבה. אצטריכא ליה גרסי הולכנו להס חכמים:

יבן משמע מן רב רב יוסף. דרב יוסף נקרא סיני, מפני שמשניוח יבדרייתות דזי שגורות בפיו כפי שניחנו מסיני, ורב רב יוסף נקרא עוקר הרים, מפני שהיה חריף ומפולפל בתורה, אף שלא היה בקיא כרב יוסף. אצטריכא ליה שעתא - הגיע שעתם של רבה ורב יוסף לעלות לגדולה מפני שהוצרכו חכמים שאחר מהם יהיה ראש הישיבה. שלחו רבה ורב יוסף שאלה ליה קתם - לשם, אל החכמים: קייני ועוקר הרים, אינוה מהס קודם? שלחו ליה החכמים את התשובה הבאה: סיני קודם, שהכל צריכין למרי חטאי - הכל נזקקים למי שקבץ תבואה למכור כלומר, למי שקבץ הרבה שמועות וזוהו ר' יוסף שנקרא סיני, ולכן הוא ראוי להיות ראש הישיבה.

פירוט אצטריכא ר"כ

סיני. היו קורין לרב יוסף שיהיה נקי צננימות הרבה (ונמנטינות סלוות מסיו נמנימס מהר סיני ששמען מרבו חלל לא היה מפולפל כרבה): עוקר הרים. לרבה צר נממני שיהיה נחודד וימר צלפול: צטרי חטאי. למי שקבץ תבואה למכור כלומר למי שקבץ שמועות: דאבאי ציה כדאי. לרב יוסף: מלכת תרתין שנין. אמר אס אמלון מלטה אמנות לנפון שנתים ודחה מפני השעה ולא חנה למלון והשעה עמדה לו שלל הפסיד עמוני נכך: אומנא צביתיה דא קרא. לא נבג כל אומן שהיטע שום צד שצריה וכשהיה צריך להקין דס [היה] הולך למצ הדופא ולא היה שולח לנה אליו:

שנג. שלחו להחם, סיני ועויה איזה מהם קודם. שלחו להו, סיני קודם, שהכל צריכין למרי חטיאי. יש פנים לומר שכל איש הנושא משרה ורחנית יהי מוכשר יותר לשימוש התועלת של גדולי הדור וחכמיו המצויינים, אע"פ שרוב ההמון לא יהנה ממנו כ"כ, מ"מ ההשפעה המושפעת על השרידים ויחילי הדור מועלת ג"כ להיטיב את מצב ההמון ולרוממו. ויש פנים ג"כ לומר שראוי שתהי הפעולה ישירה מתיחסת לכל העם. ה"סיני" וידעוהו המפורשות הם דברים נצרכים לכל העם. אמנם עמקי חידושו והרחבת הדברים של ה"עוקר הרים", דק ליהידיים ובעלי בינה מרובה יהיו לחפץ. ע"כ הכריעו שראוי להיות ערך צורך העם בדרך ישירה עיקר, ומה שהכל צריכים למרי דחטיאי, יכריע הצורך של הכל, של הכלל כולו, ולא הצורך המצויין של פרטים, אנשים גדולים.

שנג. אע"פ כן אקבל עליו ר"י, דא"ל כדאי מלכת תרתין שנין כו'. הזכות, בפרט זכות התורה ועבודת ד' בכלל, ודאי היא מתגברת על כל ההוראות הקבועות אם שיש להן איזה יסודות מוכנים בסדרי המציאות הכללית. אבל ברוב ימשך זה השינוי מצד ההנהגה השייכה למצויינים בעם, שעולים בכח רוחניותם וקדושתם למעלה מסדרי החקים הקבועים. ע"כ חשב ר"י שבהיות טעם בחירתו הוא מפני יתרון צורך ההמון הרב, ראוי לו להרחות ולהקדים פעולתו של רבה בחק היחידים, כי דברים הנהוגים מצד יחס כל ההמון ראוי שיבאו כפי הסדרים הרגילים.

ח. ר"א ורב אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי, וכל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליתי. ערך הדין והמשפט התורי הוא גדול מאד, באשר רק הוא קובע על התורה את החותם המיוחד שהיא תורת חיים. כלומר שצריך שתהי התורה מתיחסת אל החיים המעשיים בתור מאירה לנתיבות החיים, ולא רק להכירה בתור חכמה נאצלת לבדה. ע"כ באשר רושם החלק המשפטי שבתורה הוא גדול מאד על החיים, כי החיים החברתיים א"א שיתקיימו בלא כח דין ומשפט, וכאשר התורה מנהגת את כח החיים במשפטיה ניכר רישומה מאד בחיים, ופועלת בזה שגם על שאר ארחות החיים תהיה התורה שולטת, ע"כ היו מאד זהירים שעסק תורתם העיונית לא יפריע את מהלך ההשטה המעשית על החיים המעשיים מהשפעת התורה, שרק אז תצא תכלית התורה אל הפועל בהיותה מתפשטת על ארחות החיים המעשיים. ע"כ בתור השלמה לשקידתם העיונית, דהוו גרסי ביני עמודי, אולי להזכירם ג"כ על עמודי העולם, שהם האמת הדין והשלום, שעל שלשתם העולם עומד, וכולם כלולים בדין, כדחז"ל²: כיון שנעשה דין בא אמת ובא שלום, הוו טפחי אעיברא דדשא, להורות שפתחי התורה מפולשים המה לדרך החיים, להוציא מהחושבים להסתפק בעסק התורה מצדה העיוני לבדו ואינם משתדלים להגביר את השפעתה על החיים המעשיים. אבל השלמים הללו ז"ל, עם כל עוצם קביעותם בחלק העיוני שבתורה, אמרו מאן דאית ליה דינא ליעול וליתי, ולא יחוש על ביטול תורתם העיונית, כי זהו יסודה של תורה וקיומה התכליתי להראות קיומה בפועל בחיים המעשיים החברתיים.

הא דאמרין סיני עדיף ודאי אינו כגון התנאים הגרסנים שהיו בעיקרם משמשים לידעת המאמרים בלבד, אלא שהבקיאות היא ג"כ בגודל הבנה הנובעת ממנה, ולא כהא דצנא דמלא ספרי, מגילה כה, ודגמור זמורתא, ביצה כד, ודרטין תני, סוטה כב, ועדיפותה היא משום יסודיות הבנתה בזיקת קישורה אל מקור התורה בעסקו בה ודבקו, לעומת החריפות שנואית כעומדת ביתרונה בעצמו, ופחותה בזיקותה לעצמות התורה ואמתתה, ובה הוא מרי דחטיאי בעצמם, והתורה דיליה היא, וכמו דמהר"ל בנתיבות עולם נתיב התורה פ"ה, שהוא בעל התורה, ודברי חז"ל הק' אמתיים נאמנים וקיימים מצד עצמם באמתתה של תורה וערך דרך קדשה, וחלילה לבטלם ולשנותם ומי יתנו כגדולי ישראל מאורי התורה הולכים בדרכי ראשונים,

חריפות ובקיאות

שאלה: האם יש חשיבות ללימוד בבקיאות? תשובה: צריך לדעת שהבקיאות אינה התכלית¹¹. יש מקום להקדיש חלק מן הזמן לכך, עבור מי שרוצה 'לחטוף ש"ס'¹². אבל העיקר הוא הלימוד בעיון כדי לזכות לשכל של תורה. לפעמים משתמשים בבכיוי 'הגאון התו"ב', זאת אומרת החריף והבקי, אבל מעולם לא שמענו שיאמרו: הו"ח. ואין זה בחינם. שאלה: בגמרא ברכות שאלו: "סיני ועוקר הרים, איזה מקום מהם קודם", סיני - בקי, עוקר הרים - חריף והשיבו: "סיני קודם, שהכל צריכין למרי חטיאי"¹². תשובה: נכון שהכל צריכים לו, אבל לא הוא העיקר. העיקר הוא העמקות, החריפות, ועומק השכל של התורה.

27. סיני ועוקר הרים

אבל יש כאן דבר יותר עמוק. אין מובנו של 'סיני' בקיאות בעלמא, אלא מדרגה עליונה של שיכות התורה. יש מי שרצה לומר שרק בונן חז"ל סיני היה עדיף, מפני שכל הדברים היו נמסרים בעל פה, אבל בהורות אחרונים שהכל מסודר בדפוס, חריף הוא עדיף¹². אבל יש להבין בשכל ובכוח אחרונים שהכל מסודר בדפוס, חריף הוא התקשרות ודבקות בעצמות התורה, על כן 'סיני' כולל גם את כל החריפות, והוא דרגת תלמיד-חכם שמעל החריפות הרגילה הנראית כמון יתרון כשלעצמו. רשמתי הערה בשולי גליון הספר שבו נכתבה טענה זו ש"בזמננו חריף עדיף":

14. "גרסה נפשי לתאבה אל משפטיך בכל עת". לימוד התורה ענינו להיות בהבנה, בהחיות, באור, ואז הוא מתוק, נעים ונחמד. אבל, לא כל הזמנים שונים, אם משום הפרעות היצוניות, ואם משום עיכובים נפשיים. על זה אומר דוד המלך, שאפילו במצבים האלה שאיננו יכול ללמוד בהחיות, בהבנה, אבל להיפרד מן התורה ח"ו, זה אי אפשר בשום אופן. להיות פורש מן החיים? "לא ויתר הקב"ה על מאסה של תורה". לכן גם במצבים כאלה, על כל פנים, "גרסה נפשי", "ליגרוס איניש אף על גב דלא ידע מאי קאמר", וכל זה מתוך "תאבה אל משפטיך בכל עת", בכל המצבים ובכל הזמנים.